

על גבורם של שני מעגלים

Doc 6172

1973-1-19

מאת שבתי טבת

500 עולים, מאוסטרית או מכל מקום אחר.

יומנו המדיני של משה שרת

וכך, אף על פי שלכאורה הכותרת ל-1938 כתחילת המעגל המדיני אפשר לה שתבוא מ"ועדת החלוקה", הרי דוקא ענינים אחרים הם שיוצרים את הצידוק הזה. ענין ראשון כזה הוא תחילתו של צבא יהודי דל. ב-1938 יש ל"הגנה" לראשונה כוח ארצי, יש לה יהדות הסרות למרות מרכיב ובאותה עת יוצק וינגייט בפלוגות הלילה שלו את הד יסודות לצביונו המיוחד של הצבא היהודי, עליהם יוקם אחר כך ה"פלמ"ח.

בניגוד לגימט ה"הרצליאנית" של המדיניות הציונית - שאפשר לה השיג דברים בדרך הדיפלומטיה על ידי משא ומתן, על-ידי "רכישת" ממשלות (וביומן עולות מדי פעם הצעות ל"רכישת" תמיכה, לא רק של טורקיה) - מתחילה להיווצר הגישה של יצירת עובדות על-ידי כוח. ל"יצירות מעשיות" של גאולת קרקע, של "כיבוש על-ידי עבודה", של יצירת משק והיים לאומיים, גוסף אלמנט מכריע, צבא יישובי הסר למשמעת מרכזית.

דומה, כי היומנו של שרת אינו מותיר ספק שהצבא היהודי לא נבר צר לפי תכנית או רעיון מוקדמים, אלא על-ידי הנסיבות וההתפתחות ההדרגתית, כאשר הכוח המניע הוא דוקא לא-יהודי, אלא רוח חזקה ומזוהה בשם וינגייט. היומנו מתאר את קשייו של וינגייט ביצירת גרעין צבאי הסר למשמעת מרכזית. שרת מספר, כי "קיימת התנגדות פוליטית" לפעילותו של וינגייט מ"צד כמה מהותיים. יתר על כן, היישובים אינם מוכנים לתת לויגייט גישה אנשים לפעולות שהדה שלו על חשבון כוח-ההגנה שלהם עצמם". וכמוכן היו לוינגייט, "בעיות של מימון".

(מאמר ראשון)

השיג דבר מהטורקים, כך גם הדי"ר וייצמן. יחסם של אלה לצינונות נשר אר, כנראה, קבוע ועומד כל ה"שנים".

המעגל הטרום-מדיני מסתמן ב" כך שחלק ניכר מהמאמץ המדיני של ההנהלה הציונית - ושל המח"ל לקה המדינית בראשה עמד שרת - הוקדש ל"ועדת החלוקה", או נכון יותר לוועדת-הוודדה, שנשלחה לבדוק דרכי ביצוע לתכנית החלוקה ש"הומלצה על-ידי ועדת-סיל. בן-גור"ן מופיע כאן כמי שמצדד בתכנית החלוקה וכיוון מדינה יהודית (ושרת תומך בו). אולם לא דוקא הדיון בנושא המדינה היהודית, גבולותיה ויחסה אל המדינה הערבית, הם שמעניקים ל-1938 את צביונה ה"מיוחד מבחינת המדינה. שכן מבין השרות של יומנו המדיני של שרת נודף חוסר-התשק לענין החלוקה ו"המדינה".

דומה, גם ראשי הצינונות אינם משוכנעים ב-1938 בכל לב שאכן הבשילו העת והנסיבות למאבק מלא על המדינה. התמיכה ברעיון מדיני עדיין בגדר תכסיס ותירגול מדיני כאשר ברור שהמשך המבט - חוד מאבק על שיפורו - הוא דבר נוח ורצוי. אדרבה, השגרה המנדטורית - בקשות לרשיונות לעולים, המשא ומתן על ה"שדיו" (מיכסת הסרטיפיקטים), רכישת קרקעות ו"עלויות על הקרקע - היא אשר ממלאה את יומו של משה שרת, וכנראה גם את ימיהם של בן-גוריון והד"ר וייצמן? כלומר, המאבק, ל"משל, על קבלת 500 רשיונות לעו"ל לים מאוסטרית - שנפלה לידי הנאצים - תופס יותר מרק וזימה מאשר המאבק על כינון מדינה, או הציפייה שכאשר תיכון שוב לא יהיה צורך להתאמץ כל כך בשביל הכנסת

הוא גם נכשל בבובו כספים המוצ"אים לריק בשביל אנשים פחותים או מתוסרי-ערך. וייצמן חי עדיין ב"קונצפציה ה"הירואית" הפייצילית, אבל לא כל תקופה היא תקופה ה"הירואית".

נסיעתו של וייצמן לטורקיה היא כמעט חוזה מלאה על נסיעתו של הרצל, בהבדל החשוב של שינוי מבקש ראש הצינונות, "לקנות" את ממשלת טורקיה על-ידי מלווה גדול, ממקורות יהודיים ובתמיכתם. יתר על כן, כשם שהרצל נעזר במתווכי ההצר - כמו האציל הפולני פיליפ גבלינסקי והיהודי ההונגרי-טורקי חיים ואמברי - כך סמך גם הדי"ר וייצמן על "שרותיהם" של הדי"ר גינצבורג (סלי בי), מי שהיה רוד פא"השניים של השולטן, לפני עלותו של אתא טורק ((,בחזרה מצויות תמונות כל אנשי-המעלה שעקר שניהם)) והפרופסור פיליפ שורץ (המזכיר מאד את חיים ואמברי, שכן מוצאו מיוגוסלביה, חי בהונג"ריה, רכש השכלתו בגרמניה, בא כפליט לשווייץ, נסע לטורקיה ו"עלה שם לגדולה) והוא אשר קישר את הדי"ר גינצבורג, כדי שהלה ישיג הזמנה לפגישה עם ראשי-הממ"שלה.

כמו בימי הרצל, גם הפעם היה ל"טורקים רושם", שהיהודים מוכנים לתת להם הלוואה גדולה במזומן גים". שרת, שנלווה אל הדי"ר וייצמן מן למסע לטורקיה, מספר, כי ריק כאשר הגיעו לטורקיה התברר להם שהדי"ר גינצבורג סיפר לטורקים, כי אנו מוכנים להלוות להם 50 מיליון ל"ל"ש"ט. התחיל ויכות בין שורץ ל"גינצבורג אם היה לו יסוד להגיד זאת לטורקים".

סופו של דבר, כשם שהרצל לא

זכר השלישי של יומנו המדיני * משה שרת, שיצא לאור ב"ים אלה, עוסק בשנת 1938, מראי תה עד סופה. הדבר הראשון, ל"הלוכה את תשומת הלב הוא וותה שנה, מבחינת הצינונות, עמ"על גבול שני מעגלים, האחד ההרצליאני - שכלה ונשלם ו"הר - הטרום-מדיני - שרק החל להסתמן.

גמש מפתיעה הביקורת של משה שרת על חיים וייצמן, בהיותה ח"על הביקורת של וייצמן על צל, בהפרש של כשלושים-ושמו"שנים. או מתח וייצמן ביקורת הדיפלומטיה האישית של הרצל, שאיפתו להשיג השג מדיני ב"אחת, כמו קוסם המוציא משר"זו שפן, וכינה את צעדי הדיפ"מטיים, "ויקוקין די נור", שלאחר זכרו שבה החשכה להיות כבדאי ינה. וייצמן היה ספקני לגבי ס"י יור של הרצל בטורקיה, לקבל ארטר תמורת מלווה כספי גדול אקורות יהודיים.

* משה שרת - יומן מדיני, הוצ"ת עם עובד / הספרייה הציונית, 1973, עמ' 396.